

een stuk van de gevangenschap der Joden in Babylon: gelijk de balling uitzag door zijn open vensters tegen Jerusalem aan naar de heerlijke stad der vaderen, zoo keek Millet in vertering van heimwee uit naar de ruimten van Gréville. Hoe riepen de wolktorens, die achter de atelierramen blonken in den kostelijken hemel, hem weg naar buiten, naar den ruischenden boom van het veld, waar de kudde dwaalt en de boer zijn hooibergen stapelt!

Na ruim tien jaar komt hij uit met: „Le Vannneur.” De zoon van den landbouwer te Gruchy heeft zichzelf gevonden.

Te midden der wereldstadgeruchten vernam hij de stem van het veld. De metro-pool kon hem in de maalstroomen niet meevoeren. Hij streed en overwon.

In 1849 verlaat hij Parijs en woont te Barbizon aan den zoom van het woud van Fontainebleau. Hij voelt zich 'n verlost. Hier beschouwt hij in de vlakten den harden kamp van den landman en lijdt dag en dag naar den geest den zwoegenden arbeid mee van den mensch, die in het zweet zijns aanschijns het dagelijksch brood wint. Hij ziet het landschap als 'n slagveld, waar de boer krijger is. Eigen innerlijke worsteling erkent hij in de pijnlijke bewerking der ruwe aarde. De smart zengt hem. Van twijfel wordt hij doorboord.

„La douleur est peut-être ce qui fait le plus fortement exprimer les artistes,” wordt hem de ziel ingebeten. In de ontberingen, waarmee hij zijn heele leven bijna heeft te kampen, wordt hij meer en meer verinnigd met de arme veldbewerkers in hun zorg en kommer. Hij is een zwoeger, miskend en ongeacht. Pas laat komt de volkomen erkenning van zijn oprecht werk.

Hij wil één zijn met allen die lijden. Elke dag heeft zijn eigen doorn. Als de strijders van het veld staat hij in zijn vlammenden arbeid. — Comme un nègre! — En als de dag is gevloeden en d'avond den landman ontheft van het harde sloven, dan is er voor den kunstenaar nog geen rust. Gelijk

Dante bereidt de Eenzame zich dan tot den kamp, waartoe hij wordt aangevuurd. Zijn werk laat hem niet los. Hij is nooit gereed. De scheppende geest is steeds vaardig en doet met iederen zucht de warende gestalten zekerder uittreden. 't Is, of hij zwerft over 'n trage massa, flauw van beweging. Ondoorschijnend en vormloos. Maar hij rust geen tel, stort zich in den slijmerigen klomp, boort tot in het hart, woelt en roert, richt zich op en schiet uit, om de leden in vrijer sfeer te strekken. Hij vliegt op in de ruimte, zuigt zich zat aan vrijheid en zwaait dan weer terug in de woeste pap, die leven vraagt en vorm.

O! Dit heilig moeten van Millet! Het is zijn kruis en zijn kroon.

Echter, hoewel hij te Barbizon de landelijke omgeving vindt, die zijn kunst behoefde, vergat hij niet zijn heerlijk woest en eenzaam Normandië. Er blijft in hem 'n heimwee rouwen naar het vaderlijk land van zijn jeugd. *) In 1854 trekt hij er heen voor een maand. Doch blijft vier maanden weg! Gruchy vindt hij leeg. Vader is lang al dood. Grootmoeder en moeder zijn sinds eenigen tijd niet meer. Alleen zijn oudste zuster en één van de broers ontmoet hij.

Er leeft een ander geslacht, dat hem niet meer eigen is. „Les anciens témoins de sa jeunesse reposaient sous le gazon du cimetière.”

Millet is vreemdeling in zijn geboorteplaats. Zijn weg is er als tusschen graven. Elders ligt zijn bestemming. Weemoed overstelpt hem. Hoe droef is 't leven. Zoo hopeloos. 'n Nameloos wee doorvlijmt zijn hart. Hij voelt zich diep gewond. Wat hij waande te vinden, is voorbij gegaan. De heerlijkheid van zijn jeugdleven verging. Zal voortaan als een paradijsdroom in zijn herinnering bestaan. Diep zit de dolk van het heimwee hem de ziel ingeboord en steekt een wonde, die eeuwig zal bloeden.

*) Het verlangen naar zijn geboortegrond is nooit in hem gedoofd. Nog in een brief aan Sensier van den 12 Aug. 1871 schrijft hij: „Oh! encore un coup, comme je suis de mon endroit!”